SPECIALIȘTI SAU NU, CÂT TIMP CÂȘTIGUL NU E O PIERDERE, NU E NIMIC DE PIERDUT

Autor: Tudor-Alexandru Jinga | 10 august 2023

Nu le putem avea pe toate și niciodată nu le vom avea pe toate: este imposibil ca părțile să fie identice cu întregul, cu toate că totalitatea părților *sunt* întregul fiindcă îl alcătuiesc. Cred că specializarea ține de o ordine naturală, care se reflectă în nivelul de dezvoltare, dar mai ales în nevoile specifice fiecărui organism – societate, instituție, națiune etc. Văd, prin urmare, chiar o formă de determinism în privința distribuirii sarcinilor într-un organism, fiind o condiție necesară pentru supraviețuire și îmbunătățirea condițiilor de viață. Felul în care aceste sarcini sunt distribuite, faptul că nevoile societății ca organism sunt sau nu atinse sau dacă societatea prosperă sau nu, ține mai ales de dibăcia, de inteligența cu care sunt alese mai întâi obiectivele, apoi sarcinile. Cu cât societatea este mai inteligentă și mai bine educată sau instruită, cu atât mai eficientă este în atingerea acestor deziderate.

Ce se pierde și ce se câștigă atunci când ne specializăm? Cei mai mulți oameni nici nu își pun această problemă. Viața îi conduce să facă ceea ce fac. Mă refer la oamenii care nu dezvoltă o capacitate de reflecție și autoreflecție cu privire la sensul sau sensurile a ceea ce fac; cu alte cuvinte oamenii care nu dezvoltă o gândire filosofică, ce să conțină întrebări despre sensul vieții lor și despre valoare acțiunilor lor în lumina unui sens. Pentru acești oameni lucrurile sunt simple, iar spectrul decizional este foarte redus, pentru că nu au alte opțiuni decât cele care le sunt oferite de contextul particular în care se află: viața se trăiește în funcție de parametrii și regulile prestabilite de context (societate, familie, trenduri etc.).

În esență, nevoia este cea care determină totul, călăuza noastră ultimă. Nevoile oamenilor care nu dezvoltă o gândire reflexivă sunt mult mai reduse, fiindcă o serie de întrebări despre sine și lume nu există. Obiectivele ultime ale unor astfel de oameni sunt, de cele mai multe ori, materiale; iar manipularea materiei este mult mai facilă și precisă decât cea a gândurilor. De aceea, repartiția acestora în societate se face extrem

de simplu, căci satisfacția ultimă este posesia și manipularea de materie, pentru procurarea unui trai (material) cât mai plăcut (fizic). Majoritatea oamenilor se înscriu în această categorie; așa a fost și va fi întotdeauna. Prin urmare, pentru majoritatea, întrebarea de mai sus nu are sens. Specializarea – indiferent care – este numai un mijloc pentru ce descriam mai sus și este determinată de contextul particular al fiecăruia; de răspunsul la întrebarea: ce îmi este cel mai ușor să fac ca să o duc cât mai bine?

Întrebarea de mai sus are sens mai ales pentru acei oameni pentru care universul de posibilități existențiale se lărgește considerabil în momentul în care dezvoltă gândirea reflexivă. Sunt de acord cu critica modelelor idealizate pe care o face Robert Ciobanu, anume umanistul și specialistul[1]. Și evident, niciun lucru, nicio analiză sau cercetare serioasă a vreunui subiect, nu poate fi făcută fără delimitarea cel puțin temporară a acestuia în fața altor interese. Nu cred că le putem ști pe toate; nu despre asta vreau să vorbesc. Ceea ce vreau să evidențiez este condiția în care se află cineva care încearcă să înțeleagă lumea și pe sine în ansamblu. Dacă analizăm realitatea suficient de atent, ne vom da seama că lucrurile sunt în strânsă legătură unele cu altele. Atenta analiză a modului în care apar gândurile ne duce la analiza unor contexte și emoții, care la rândul lor ne duce la dorința de a afla care sunt cauzele acelor emoții sau situații; studiul economiei ne va duce la necesitatea de a înțelege sociologie și psihologie și așa mai departe. Faptul de a încerca să înțelegi lumea în care trăiești te transpune într-o altă logică, pe care aș numi-o totuși filosofică (dacă rămânem la înțelegerea clasică a termenului, ca „iubire de înțelepciune"). Nu mă refer la cunoaștere de dragul cunoașterii; ar fi absurd de circular să gândim așa și nu ne-ar aduce decât, poate, satisfacția unei închipuite superiorități; căci cel ce știe multe, pare să și înțeleagă multe în fața altora. Dar un om care începe să înțeleagă că lucrurile sunt legate între ele, va avea tendința – care se poate transforma în ispită – de a încerca să le cuprindă pe toate. Cred că tendința de a ține cont de cât mai multe fațete este chiar necesară. Și în sine, încercarea de a cuprinde, de a cunoaște și înțelege cât mai mult, este o binecuvântare, de care nu multă lume are parte. Tocmai de aceea situația pe care o descriu nu impune specializare, dar nici nu exclude specializarea. În fond, ce ar însemna specializarea pentru un astfel filosof (să-i spunem *integralist*) altceva decât faptul de a se apleca în mod *special* pe un subiect sau pe o temă, care îl ajută să înțeleagă mai bine ansamblul? Ștefan Capmare își încheie articolul într-un mod care ilustrează destul de bine ceea ce vreau să spun și eu: „Specialistul ultim rămâne sintetizatorul – cel care se specializează în toate specializările. El poate reconstrui, pentru ceilalți, imaginea întregului organism"[2].

Sunt câteva puncte pe care vreau să le ating pornind de la cele de mai sus: 1. nu cred că este corect sau productiv să evaluam axiologic specializarea sau lipsa specializării. Ceea ce contează cu adevărat sunt rezultatele muncii fiecăruia; poți fi un profesionist foarte serios într-un anumit domeniu restrâns ori un integralist la fel de serios care să conceapă sisteme de ansamblu ce ajung realmente *paradigme existențiale* pentru

umanitate. 2. chiar dacă am face astfel de ierarhii, realitatea ne-ar contrazice, căci nici de am vrea nu putem funcționa altfel: întotdeauna au fost oameni de specialitate și oameni de sinteză; fiecare au rolul lor în *biosferă;* coexistă și vor coexista întotdeauna. 3. cheia aici este realismul, adică conștiința limitei ontologice și intelectuale pe care le avem.

Ce câștigăm și ce pierdem, așadar, atunci când ne specializăm? Referindu-mă, așa cum am stabilit, la spectrul celor pentru care această întrebare are un sens – la cei pentru care spiritul și intelectul au o valoare superioară și iau lucrurile astea în serios – aș spune că răspunsul este ceva foarte personal, ceea ce îl face banal atunci când încercăm să îl generalizăm: întotdeauna vom câștiga mai multe informații și abilități în domeniul în care ne vom specializa, iar ceea ce pierdem nici nu are vreo importanță atât timp cât ceea ce câștigăm ne va împlini și ne va aduce rezultate utile. La fel de valabil este și în cazul în care nu „urmăm" vreo specializare anume: întotdeauna ceva se pierde sau mai bine zis nu se câștigă. Să ne concentrăm, deci, pe ceea ce vrem și merită, pe ceea ce e potrivit și posibil să câștigăm, indiferent ce alegem să facem. Ceea ce contează cu adevărat, specializați sau nu, experți sau nu, sunt finalitatea sau consecințele acțiunilor noastre.

NOTE

1. Robert Gabriel Ciobanu, *Mirajul „omului deplin". Câteva idei despre presupozițiile tacite ale culturii românești* ↑
2. Ștefan Capmare, *Specializare și individuare* ↑

Imagine: Unsplash.